

ZAKŁADANIE I PROWADZENIE PRZEDSIĘBIORSTWA SPOŁECZNEGO

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Spis treści:

I	Przedsiębiorstwo społeczne – wprowadzenie	str. 4
II	Idea przedsiębiorstwa społecznego w Polsce i na świecie	str. 6
III	Podstawy prawne funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego	str. 9
IV	Wybór formy prawnej dla przedsiębiorstwa społecznego	str. 12
V	Funkcjonowanie przedsiębiorstwa społecznego przy fundacjach i stowarzyszeniach	str. 14
VI	Funkcjonowanie przedsiębiorstwa społecznego przy spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością	str. 17
VII	Podstawowe informacje - prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego	str. 19
VIII	Prowadzenie działalności statutowej i integracyjnej przedsiębiorstw społecznych	str. 20
IX	Przedmiot działalności przedsiębiorstwa społecznego	str. 22

Biuletyn współfinansowany ze Środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Autor: Piotr Szymański
Korekta: Dagmara Walczyk
Opracowanie graficzne i druk: Studio Positiv (www.positiv.com.pl)

Copyright by Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”, Poznań 2011
Wydanie drugie poprawione.

Wszelkie prawa zastrzeżone.
Każda reprodukcja lub adaptacja całości lub części niniejszej publikacji,
niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji,
wymaga pisemnej zgody Autora i Wydawcy.

Wydawca:
Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”
ul. Św. Wincentego 6
61-003 Poznań
Tel.: 61 66 82 300
Fax: 61 66 82 416
www.barka.org.pl

I Przedsiębiorstwo społeczne

– wprowadzenie

Przedsiębiorstwo społeczne to podmiot działalności gospodarczej, który oprócz wypracowywania zysku, wyznacza sobie cele społeczne - wypracowanie nadwyżki (zysku) lub tzw. wartości dodanej inwestowane są w działania, realizujące wyznaczone cele społeczne. Zysk nie jest wypłacany właścicielom tak jak w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej. Oznacza to, że głównym celem przedsiębiorstwa społecznego jest realizacja celów społecznych. Podstawowe zadanie to zatrudnianie osób z grupy najtrudniej znajdujących pracę, przede wszystkim osób niepełnosprawnych, bezdomnych, po zakładach karnych i uzależnieniach, osób starszych, obcokrajowców, osób o niskich kwalifikacjach, mieszkających w środowiskach o bardzo wysokim bezrobociu, po PGR-ach, o niskich zasobach, itp.

Celem nie jest maksymalizacja zysku na rzecz właścicieli przedsiębiorstwa – to główna cecha prowadzenia działalności gospodarczej w gospodarce wolnorynkowej. Przedsiębiorstwo społeczne stanowi praktyczną realizację idei ekonomii społecznej, gdzie narzędzia ekonomiczne (kapitał, zysk) wykorzystywane są do realizacji celów społecznych. Możemy przyjąć definicję, że „Przedsiębiorstwo społeczne to takie, w którym wypracowana wartość dodana nie jest wypłacana bezpośrednio właścicielom ale służy do podniesienia wartości samego przedsiębiorstwa oraz wraca do osób w nim pracujących oraz społeczności lokalnej, w której przedsiębiorstwo jest umiejscowione w postaci kapitału społecznego”. Za kapitał społeczny rozumiemy: tworzone miejsca pracy dla osób o najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, rozwiązywanie problemów bezrobocia, reintegracja społeczno- zawodowa, edukacja dla najbiedniejszych osób i środowisk lo-

kalnych, ale także działania, takie jak budownictwo społeczne, działalność kulturalna, rekreacja, zdrowie, sport i wypoczynek. Wszystkie te cele są zapisane w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

Główne cechy przedsiębiorstwa społecznego to:

- pierwszeństwo celów społecznych
- podejmowanie ryzyka ekonomicznego na rynkowych zasadach
- otwarte i dobrowolne członkostwo
- demokratyczna kontrola członków
- ograniczona dystrybucja zysków i przeznaczenie ich na realizację celów społecznych
- niezależność od władz publicznych i politycznych
- zatrudnianie płatnego personelu
- godziwa płaca za wykonywaną pracę

Pomimo to, że przedsiębiorstwa społeczne uznaje się za „ekonomiczne ramię” społeczeństwa obywatelskiego, to jednak ich działalność różni się zasadniczo od organizacji społecznych o charakterze charytatywnym (organizacje charytatywne nie podejmują ryzyka ekonomicznego, są w dużym stopniu zależne od władz publicznych i sponsorów czy darczyńców). Przedsiębiorstwa społeczne różnią się także od przedsiębiorstw typowo biznesowych, w których najważniejszy jest zwrot kapitału właścicielom.

Pojęcie „przedsiębiorstwo społeczne” nie zostało jeszcze zdefiniowane w prawie polskim. Zarówno w Polsce, jak i na świecie, istnieje wiele rodzajów podmiotów, realizujących ideę ekonomii społecznej, które przybierają różne formy organizacyjne: spółdzielnie, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, społeczne kasy oszczędnościowe i kredytowe.

W Polsce od 1990 r. podmioty, spełniające cechy przedsiębiorstw społecznych, najliczniej reprezentowane są przez stowarzyszenia i fundacje prowadzące działalność gospodarczą oraz działalność statutową odpłatną i nieodpłatną. Bardzo dobrym przykładem działalności przedsiębiorstwa społecznego w formie działalności statutowej odpłatnej i nieodpłatnej są Centra Integracji Społecznej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej, oraz spółdzielnie (w tym spółdzielnie socjalne).

Podjęcie decyzję o stworzeniu przedsiębiorstwa społecznego, należy wybrać formę prawną przedsiębiorstwa, określić cele społeczne, jakie będzie realizować lub wspierać przedsiębiorstwo społeczne oraz opracować biznes plan, który pozwoli na wypracowanie zysku.

II Idea przedsiębiorstwa społecznego w Polsce i na świecie

Samo pojęcie „przedsiębiorstwa społecznego” funkcjonuje w Polsce od niedawna. Podmioty spełniające cechy przedsiębiorstw społecznych, funkcjonowały jednak na ziemiach polskich już w XIX w. Wielkopolska jest najdoskonalszym przykładem sukcesu przedsiębiorstw społecznych działających w okresie zaboru pruskiego. W tym okresie powstały i intensywnie rozwijały się towarzystwa rolnicze, kółka rolnicze mające charakter edukacyjno - gospodarczy, działające na podstawie prawa spółdzielczego w środowiskach wiejskich, kasy pożyczkowo - kredytowe, banki ludowe, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, spółki parcelacyjne oraz bank ziemstwa kredytowego - oręż obrony polskich majątków i rolników przed wykupieniem niemieckim, spółdzielnie jako formy działalności gospodarczej, zwłaszcza w rolnictwie. Te podmioty nie stawiały sobie za główny cel maksymalizacji zysku, ale dbały o utrzymanie polskości, o rozwój polskiej gospodarki, kultury i edukacji. Działalność ta stała się podstawą do przetrwania polskości na tych terenach. Wielkopolska na przełomie wieków należała do najbardziej rozwiniętych regionów ówczesnej Europy. Państwo pruskie sporo wniósł na te tereny, ale wielu badaczy uważa, że wkład społeczeństwa polskiego był największy w sukcesie gospodarzy wielkopolskich okresu zaborów. Największy zaś udział miały istniejące wtedy przedsiębiorstwa społeczne. Podmioty ekonomii społecznej o podobnych celach, funkcjonowały na ziemiach polskich także pod zaborem austriackim i rosyjskim. Okres dwudziestolecia wojennego sprzyjał rozwijaniu się spółdzielni i innych ówczesnych przedsiębiorstw społecznych.

W okresie od 1945 – 1989 r. istniały spółdzielnie, kółka rolnicze i inne podmioty, które tylko pozornie, z nazwy, można zaliczyć do przedsiębiorstw społecznych. Np. spółdzielnie często nie miały cech

takich jak dobrowolność członkostwa czy niezależność od władz publicznych, a scentralizowane zarządzanie gospodarką nie wpływało pozytywnie na inwestowanie zysków w społeczność lokalną. Po 1989 r. często postrzegano spółdzielnie jako twory niedemokratyczne, niepasujące do gospodarki rynkowej, związane z systemem socjalistycznym. Od 1990 r. lawinowo zaczęły powstawać w Polsce fundacje i stowarzyszenia, odpowiadając na poważne problemy społeczne, które zaistniały wraz z transformacją ustrojową Polski. W wielu przypadkach impulsem do rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej był brak systemowego wsparcia dla organizacji pozarządowych ze strony administracji publicznej. Często organizacje podejmowały działania gospodarcze na granicy opłacalności, wypracowując jednak minimalne środki dla realizacji celów społecznych lub dając pracę osobom wykluczonym społecznie. Działania, prowadzone w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, bazowały głównie na podstawie Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. 1984 nr 21, poz. 97) oraz Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. 1989 nr 20, poz. 104). W oparciu o własne doświadczenia oraz rozwiązania prawne stosowane w niektórych krajach europejskich (głównie Włochy i Finlandia), środowisko organizacji pozarządowych doprowadziło do powstania zbioru ustaw, które wprowadziły szereg rozwiązań, niezbędnych dla funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych:

- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o organizacjach pożytku publicznego i wolontariacie
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Wspaniałym przykładem jest działająca w formie przedsiębiorstwa społecznego w okresie dwudziestu lat Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”.

POCZĄTEK BARKI – WIELKANOC 1989

Barbara i Tomasz Sadowski wraz z córkami i 20 osobami w trudnych sytuacjach życiowych założyli wspólnotę w starej szkole we wsi Władysławowo k/Lwówka.

Ta pierwsza wspólnota stała się trampoliną ruchu na rzecz potrzeb osób bezdomnych, którzy nie potrafili odnaleźć się w nowej post-komunistycznej rzeczywistości. Proces ich reintegracji ze społeczeństwem zaowocował utworzeniem alternatywnego systemu pomocy społecznej.

Od 1989 r. powstał system Barki składający się z 5 programów:

1. Program wspólnoty – od 1989 r. powstało 30 nowych wspólnot w rejonie południowo - zachodniej Polski
2. Program pomocy socjalno - edukacyjnej – tworzony od 1996 r. w środowiskach miejskich i wiejskich
3. Program tworzenia i pozyskiwania miejsc pracy – od 1996 r. we wszystkich placówkach Barki
4. Program dostępnego budownictwa – „Osiedle Darzybór”
5. Program integracji i współpracy – od 2002 r. tworzenie nowych stowarzyszeń, związków ogólnopolskich i sieci europejskich

1. PROGRAM WSPÓLNOTY

Wspólnoty są to samowystarczalne gospodarstwa - farmy działające na zasadach wielopokoleniowej rodziny, rozwijające się w oparciu o ideę samopomocy i współdziałania z sąsiadami i społecznościami lokalnymi. Główne zasady funkcjonowania Wspólnot to:

- życie rodzinne oparte o idee samopomocy w grupach 25-30 osobowych,
- przygotowanie starych zrujnowanych domów

na miejsca do życia i pracy,

- utrzymywanie się z własnej pracy (hodowla, uprawa, usługi),
- solidarna pomoc innym w potrzebie,
- trzeźwość uświadamiana przez niepijących alkoholików.

Dzisiaj istnieje 30 wspólnot Barki, w których żyje i pracuje ok. 750 osób w potrzebie. Rozwijają się kolejne miejsca.

2. PROGRAM SOCJALNO - EDUKACYJNY

Program socjalno - edukacyjny - rozpoczął się w Poznaniu w 1996 r. Jest to program oparty o idee łączenia pomocy socjalnej dla najuboższych z ich edukacją, zainspirowany przez duńską Szkołę Kofoeda. Stowarzyszenie Szkoła Barki – Centrum Integracji Społecznej wyodrębniło się na bazie programu socjalno - edukacyjnego Fundacji „Barka” i ideowo związane jest z filozofią działania opartą o budowanie wspólnotowości, partycypacji, edukacji i przedsiębiorczości.

- W programie szkoły uczestniczy obecnie 250 osób, kolejne 800 czeka na przyjęcie.
- CIS zostało uruchomione 03 grudnia 2004 r.
- Pierwsi uczestnicy zostali przyjęci 04 stycznia 2005 r.

3. PROGRAM TWORZENIA MIEJSC PRACY I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI SPOŁECZNEJ

Przedsiębiorstwa społeczne działają w ramach rolnictwa ekologicznego z hodowlą kóz, owiec BMC, pastwiskowym chowem świń i uprawami warzyw, ziół, zbóż itd., ochrona bioróżnorodności – świni złotnickiej pstrej, starych odmian drzew owocowych, kurki zielononóżki, odnawialne źródła energii – paliwo z rzepaku, wierzba energetyczna, sklep „z drugiej ręki”.

4. PROGRAM DOSTĘPNEGO BUDOWNICTWA

W 2001 roku Rada Miasta Poznania przeznaczyła 5 ha ziemi na Osiedle Darzybór, a w 2002 r.

władze lokalne Poznania użyły Fundacji „Barka” grunt pod budowę mieszkań socjalnych. Działania nabierały tempa: powstały zespoły architektów i specjalistów, którzy zaangażowali się społecznie w wykonanie projektów, rozpoczęta została kampania w kraju i zagranicą, by zgromadzić fundusze pod budowę.

Osiedle Darzybów zaprojektowane jest dla 400-500 osób (100 rodzin). Wdrożenie osiedla zaplanowane jest w trzech etapach w 5-letnim okresie. Pierwszy etap 32 domów dla 130 osób (32 rodzin) został ukończony w 2005 r.

Wybudowanie osiedla Darzybów było możliwe dzięki ustawie o finansowym wsparciu tworzenia w latach 2004-2005 lokali socjalnych, noclegowni i domów dla bezdomnych Ministerstwa Infrastruktury, którą udało się wprowadzić w życie w 2004 r. dzięki zaangażowaniu Barki w lobbowanie na rzecz ustawy.

Program Dostępnego Budownictwa jest przykładem partnerstwa publiczno - prywatnego i publicznego - społecznego wykonanego we współpracy z organizacją pozarządową (Fundacja „Barka”), administracją lokalną i rządem. Wkład każdego partnera to 1/3 kosztów budowy osiedla.

ROZWÓJ SYSTEMU

W 2003 r. Fundacja „Barka” zainicjowała nowy etap w swoich działaniach. Rozpoczęła lobbying na rzecz nowych regulacji prawnych na podsta-

wie własnych programów. Rezultatem tych działań było wprowadzenie w życie nowych ustaw, które zmieniły system pomocy społecznej w Polsce. Ten nowy system daje możliwości tworzenia przedsiębiorstw społecznych w obszarze społecznej i zawodowej integracji osób wykluczonych i ma ogromne znaczenie dla rozwoju inicjatyw społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

Na system ten składają się:

- a. Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r.
- b. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r.
- c. Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 02 kwietnia 2004 r.
- d. Ustawa o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 r.
- e. Ustawa o finansowym wsparciu tworzenia w latach 2004-2005 lokali socjalnych noclegowni i domów dla bezdomnych

Obecnie w Polsce trwają prace nad określeniem w prawie polskim, czym jest przedsiębiorstwo społeczne.

III Podstawy prawne funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego

Obecnie w prawie polskim nie ma jednej regulacji, nadającej status „przedsiębiorstwa społecznego”, istnieją jednak przepisy prawne, które pozwalają tworzyć podmioty, mające cechy przedsiębiorstwa społecznego. Do nich można zaliczyć:

1. Spółdzielnie pracy (podstawa prawna - Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze Dz.U.03.188.1848) - jednym z celów działalności spółdzielni jest integracja społeczna w skali danej społeczności tj. członków spółdzielni.
2. Spółdzielnie socjalne (podstawa prawna - Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych Dz.U.06.94.651 oraz Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze Dz.U.03.188.1848) - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.
3. Działalność gospodarcza, prowadzona przez fundacje i stowarzyszenia (podstawa prawna - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U.03.96.873; Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143; Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095) - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.
4. Kluby Integracji Społecznej (podstawa prawna - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143;

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095) - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.

5. Centrum Integracji Społecznej (podstawa prawna - Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855; Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U.03.96.873; Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym Dz.U.03.122.1143) - w działalności zawiera wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.
6. Zakłady Pracy Chronionej (podstawa prawna - Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, Dz.U.08.14.92; Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej Dz.U.07.155.1095) - nie zawsze spełnione są zasady przedsiębiorstwa społecznego. Są one spełnione, jeśli Zakład Pracy Chronionej jest tworzony przez przedsiębiorstwo społeczne, a najlepszym przykładem są spółdzielnie pracy i spółdzielnie socjalne. Natomiast jeśli Zakład Pracy Chronionej jest utworzony przez przedsiębiorcę prywatnego lub spółkę prywatną, to takiego zakładu nie można nazwać przedsiębiorstwem społecznym. Powodem są dwie sprzeczne z zasadami przedsiębiorstwa społecznego podstawy prawne. Pierwsza to wpływ na podział zysku. Decyduje tylko właściciel. Druga to demokratyczny wpływ osób w nim pracujących na zarządzanie tym przedsiębiorstwem.
7. Zakłady Aktywności Zawodowej (podstawa prawna - Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r.

o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Dz.U.08.14.92; Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Dz.U.91.46.203; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach Dz.U.01.79.855)

Obecnie trwają dyskusje i praca nad ostatecznym wypracowaniem regulacji prawnych, określających status przedsiębiorstwa społecznego.

W styczniu 2008 r. Hubert Izdebski oraz Jerzy Hausner przedstawili założenia projektu ustawy o przedsiębiorczości społecznej. Autorzy wskazali, że chociaż działalność gospodarcza na rzecz realizacji celów społecznych jest częściowo określona w Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, to w praktyce napotyka trudności. Zaproponowali stworzenie ustawy, która wyraźnie wskazywałaby podmioty gospodarcze, realizujące cele społeczne. Proponowana nowa ustawa byłaby uzupełnieniem Ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie. Nowa regulacja prawna, dająca większe możliwości sektorowi biznesowemu i pozarządowemu, przy udziale środków publicznych, tworzyłaby ramę dla partnerstwa społeczno - publiczno - prywatnego. Przewiduje się, że nowa ustawa będzie uzupełnieniem podstawowych aktów pranych, regulujących obecne działanie podmiotów, mających cechę przedsiębiorstwa społecznego - Ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651), jak również przepisów, dotyczących prowadzenia odpłatnej działalności pożytku publicznego i działalności gospodarczej przez organizacje społeczne, przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także przepisów o zatrudnieniu socjalnym. Zakłada się, że założenie przedsiębiorstwa społecznego wymagałoby zawarcia aktu notarialnego, w którym wskazany zostałby cel przedsiębiorstwa społecznego, obszary jego działania oraz składniki majątkowe, przeznaczone na jego działalność. Podstawą działalności przed-

siębiorstwa byłby jego statut. Pracownicy przedsiębiorstwa społecznego, wywodzący się z grup wykluczonych społecznie, powinni stanowić więcej niż połowę pracowników przedsiębiorstwa – bez względu na podstawę zatrudnienia. Zgodnie z filozofią ekonomii społecznej, zarządzanie miałyby się odbywać na bazie partnerstwa i partycypacji oraz demokratycznej kontroli ze strony interesariuszy. Przewiduje się, że dochód przedsiębiorstwa społecznego lokowany byłby na cele społeczne, na podstawie uchwały interesariuszy.

Proponuje się, aby przedsiębiorstwo społeczne posiadało następujące przywileje:

1. Zwolnienie od podatku dochodowego od osób prawnych,
2. Ulgi w składkach na ubezpieczenie społeczne, zatrudnionych w nim osób,
3. Prawo uzyskiwania, na zasadach i w trybie określonych w przepisach odrębnych, 1% podatku dochodowego, przekazanego przez podatnika podatku dochodowego od osób prawnych albo podatku dochodowego od osób fizycznych, będących przedsiębiorcami,
4. Przedsiębiorstwa społeczne mogłyby korzystać ze wsparcia tworzonych w tym celu funduszy,
5. Przedsiębiorstwo społeczne mogłyby korzystać z pracy wolontariuszy, ale przy ograniczeniu mówiącym, że w ciągu roku kalendarzowego nie może przewyższać połowy wynagrodzeń pracowników.

Ważne jest to, że aby podmiot mógł korzystać z przywilejów, musiałby otrzymać status przedsiębiorstwa społecznego na podstawie decyzji marszałka województwa. Marszałek województwa prowadziłby wykaz podmiotów, posiadających status przedsiębiorstwa społecznego. Podmioty, posiadające status przedsiębiorstwa społecznego i jednocześnie wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, miałyby w tym rejestrze stosowną wzmiankę.

Niezależnie, w jakim kształcie i kiedy zostanie uchwalona ustawa, konstytuująca przedsiębiorstwo społeczne, należy być pewnym, że będzie zawierać podstawowe cechy, określające przedsiębiorstwo społeczne:

- wytwarzanie produktów lub usług, wiążące się z ryzykiem gospodarczym i ekonomicznym weryfikacja efektów tej działalności,
- ukierunkowanie działalności na integrację społeczną w skali społeczności lokalnej,
- zarządzanie, osadzone na partnerstwie i partycypacji,
- demokratyczna kontrola ze strony interesariuszy,
- reguła, że wytworzona nadwyżka i zakumulowany kapitał nie są przywłaszczane indywidualnie, lecz służą wypełnieniu określonej misji społecznej.

Podjętą decyzję o utworzeniu podmiotu gospodarczego, mającego cechy przedsiębiorstwa społecznego i planując, że taka inicjatywa mogłaby w przyszłości uzyskać status przedsiębiorstwa społecznego - w rozumieniu nowych przepisów prawa - należałoby uwzględnić w/w cechy już dziś.

IV Wybór formy prawnej dla przedsiębiorstwa społecznego

W Polsce działalność gospodarcza funkcjonuje w różnych formach prawnych. Najogólniejszy podział mówi, że działalność gospodarczą może prowadzić osoba fizyczna, spółki osób fizycznych, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne, nieposiadające osobowości prawnej.

W przypadku prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby fizyczne rozróżniamy, zgodnie z przepisami o prowadzeniu działalności gospodarczej i kodeksem handlowym - następujące formy:

1. Osoba fizyczna, prowadząca działalność gospodarczą – wpis do ewidencji działalności gospodarczej.
2. Spółki osób fizycznych – spółki osobowe – spółka jawna, spółka partnerska, spółka komandytowa, (Kodeks spółek handlowych).
3. Spółka komandytowo-akcyjna – spółka osób fizycznych z osobą prawną,

Prowadzenie działalności gospodarczej w formie osoby prawnej:

1. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.
2. Spółka akcyjna
Obie formy prawne - spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i spółka akcyjna - uregulowane są przez Kodeks spółek handlowych.
3. Spółdzielnie osób fizycznych lub spółdzielnie osób prawnych, podstawa prawna - Ustawa Prawo spółdzielcze.
4. Spółdzielnie socjalne, podstawa prawna - Ustawa o spółdzielniach socjalnych.
5. Stowarzyszenia, w tym stowarzyszenia osób fizycznych lub osób prawnych, podstawa prawna - Ustawa o stowarzyszeniach.
6. Fundacje, których założycielami i fundatorami są osoby fizyczne lub osoby prawne.

7. Jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, dotyczy to jednostek budżetowych, zakładów budżetowych, gospodarstw pomocniczych, ośrodków specjalnych, utworzonych na podstawie Ustawy o finansach publicznych, organizowanych przez administrację państwową lub samorządową.

8. Państwowe osoby prawne - Ustawa o finansach publicznych.

Ponieważ w Polsce brak jest uregulowań prawnych dotyczących przedsiębiorstwa społecznego, można posiłkować się definicją Parlamentu Europejskiego z dnia 19 lutego 2009 r., który przyjął rezolucję w sprawie gospodarki społecznej i określił jej podstawowe cechy:

- poszanowanie wspólnych wartości, udział partnerów społecznych, pierwszeństwo celów społecznych przed zyskiem,
- ochronę i stosowanie zasady solidarności oraz odpowiedzialności,
- połączenie interesów członków/użytkowników z interesem ogółu,
- demokratyczna kontrola prowadzona przez członków,
- dobrowolne i otwarte członkostwo,
- samorządność i niezależność od władz publicznych,
- przeznaczenie większej części nadwyżki do realizacji celów trwałego rozwoju w interesie członków i w zgodzie z interesem ogółu.

Przyjmując rezolucję Parlamentu Europejskiego jako wytyczną w zakresie zasad, jakie powinny występować w relacjach między pracownikiem a kapitałem i zarządzaniem oraz celami, na jaki przeznaczają się wypracowany zysk, można przeanalizować poszczególne formy prawne prowa-

dzenia działalności gospodarczej w Polsce i dopasować je do potrzeb przedsiębiorczości społecznej. Z tego powodu, osoby fizycznej, która prowadzi działalność gospodarczą, nawet jeżeli zatrudnia osoby bezrobotne czy niepełnosprawne (nawet w formie zakładu pracy chronionej), nie można zakwalifikować do przedsiębiorstwa społecznego. Głównym powodem jest brak wpływu pracowników na zarządzanie przedsiębiorstwem oraz brak wpływu na sposób podziału zysku, bowiem w opisanej sytuacji o sposobie zarządzania przedsiębiorstwem i podziałem zysku decyduje tylko właściciel.

Podobnie jest w przypadku spółek osobowych, w spółce jawnej czy w spółce partnerskiej, podział zysku jest indywidualny. Z tego powodu trudno jest realizować cele społeczne. To samo dotyczy spółki komandytowej czy spółki komandytowo - akcyjnej. W przypadku spółek, działających jako osoby prawne, występują dwie formy: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółka akcyjna. Spółki kapitałowe nie mogą być uważane za przedsiębiorstwo społeczne. Zarządzanie spółkami, jak i podział zysku jest zależny od właścicieli i posiadanego przez nich kapitału w spółce. Niemniej, istnieje pewna organizacja spółki kapitałowej, pozwalająca na utworzenie przedsiębiorstwa społecznego. Występuje to w takim przypadku, gdy jedynym właścicielem (udziałowcem) jest stowarzyszenie, fundacja lub spółdzielnia socjalna, samorząd lub kilka tych podmiotów razem, na przykład kilka stowarzyszeń czy fundacja w spółce z samorządem. Nie można uznać spółki kapitałowej przedsiębiorstwem społecznym, gdy właścicielami są osoby fizyczne. Powstała spółka zapisuje w statucie cele społeczne oraz sposób przeznaczania zysku. Albo zysk może pozostawać w spółce i nie musi być wypłacany właścicielom lub jeżeli właściciele są to stowarzyszenia, fundacje albo inne organizacje społeczne np. kościelne osoby prawne realizujące cele społeczne,

to wypracowany zysk musi być przeznaczony na realizację tych celów.

Istniejące zapisy w spółce muszą spełniać wymogi przedsiębiorstwa społecznego, pracujące w niej osoby powinny mieć wpływ na sposób, w jaki przeznaczany jest wypracowany zysk oraz powinny mieć wpływ na zarządzanie przedsiębiorstwem. Pracujące osoby powinny być pełnoprawnym członkiem stowarzyszeń będących udziałowcem tych przedsiębiorstw bądź pełnoprawnym członkiem partnerstw lokalnych i środowisk, które takie przedsiębiorstwo utworzyły.

Najłatwiej jest powołać przedsiębiorstwo społeczne na podstawie Ustawy o spółdzielniach, w tym - w szczególności - spółdzielniach socjalnych. Spółdzielnia socjalna jest najlepszym przykładem przedsiębiorczości społecznej i zawiera wszystkie jej elementy.

Przedsiębiorstwo społeczne może być prowadzone w następujących formach prawnych:

- Spółdzielnia,
- Spółdzielnia socjalna,
- Działalność gospodarcza, prowadzona przez fundację lub stowarzyszenie,
- Działalność gospodarcza gminy (podstawa prawna - Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej Dz.U.97.9.43.) - w działalności zawiera się definicja przedsiębiorstwa społecznego,
- Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka akcyjna (w przypadku, gdy jedynym udziałowcem jest partner lub partnerzy społeczni (stowarzyszenia, fundacje lub jednostki samorządu terytorialnego) oraz istnieje odpowiedni zapis umowy spółki lub statutu, dotyczący realizacji celów społecznych i przeznaczania zysku).

V Funkcjonowanie przedsiębiorstwa społecznego przy fundacjach i stowarzyszeniach

W Polsce od 1990 r. wiele nowopowstałych stowarzyszeń i fundacji podjęło próby uruchomienia działalności gospodarczej.

Ich działalność regulują następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, Dz.U.91.46.203;
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.01.79.855;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.03.96.873;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz.U.03.122.1143;
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U.07.155.1095.

W przypadku stowarzyszeń, prowadzona działalność posiada wszystkie cechy przedsiębiorstwa społecznego.

Stowarzyszenie może prowadzić przedsiębiorstwo społeczne:

- W ramach samego stowarzyszenia.
- W momencie zgłoszenia takiej działalności w Sądzie Rejestrowym na odpowiednich formularzach.
- Działalność gospodarcza stowarzyszenia musi być wydzielona pod względem finansowym i oddzielnie prowadzona od działalności statutowej. Taka działalność prowadzona jest na podstawie przepisów Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.01.79.855 oraz Ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U.07.155.1095.

W innym przypadku stowarzyszenie może tylko prowadzić działalność statutową odpłatną i nie-

odpłatną. Nie jest to jednak działalność gospodarcza. Jest to wyrażone w przepisach art. 2 Ustawy o stowarzyszeniach. Zgodnie z w/w ustawą, działalność gospodarcza rozumiana jest jako: „Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”.

Zgodnie z przepisami Ustawy o stowarzyszeniach i Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą w każdym dopuszczalnym przez prawo zakresie. Musi być to jednak zgodne z zapisami statutu.

Działalność gospodarcza stowarzyszenia jest w pełni działalnością przedsiębiorstwa społecznego, gdyż zgodnie z przepisami art. 34 Ustawy o stowarzyszeniach, dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków. Statut stowarzyszenia musi przewidywać możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez stowarzyszenie oraz zakres i przedmiot działalności gospodarczej. Przedmiot działalności określa się na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD).

Obowiązkowe jest zgłoszenie przez stowarzyszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej do Krajowego Rejestru Sądowego w celu dokonania wpisu stowarzyszenia do rejestru przedsiębiorców. Zgłoszenia dokonuje się na formularzu KRS-WM. Obecnie zgłoszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej podlega opłacie.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy

realizacji celów statutowych i nie jest przeznaczony do podziału między członków. Obowiązującą zasadą jest, aby nie pozostawać w sprzeczności z celem niezarobkowym, prowadzenie działalności gospodarczej służyć ma realizacji celu statutowego, a prowadzona działalność ma tylko wspierać zasadniczy trzon działań stowarzyszenia i pozostawać w odpowiedniej proporcji do realizacji celu podstawowego.

Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą pośrednio w formie przedsiębiorstwa społecznego bez rejestracji działalności gospodarczej jako:

- a) Zakład Aktywności Zawodowej
- b) Centrum Integracji Społecznej
- c) Klub Integracji Społecznej
- d) Działalność pożytku publicznego

Działalność pożytku publicznego reguluje Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U.03.96.873.), dzieląc działalność gospodarczą na działalność statutową odpłatną i działalność statutową nieodpłatną. Zgodnie z zapisem ustawy, obok opisanej powyżej działalności gospodarczej, stowarzyszenia i fundacje mogą prowadzić tzw. działalność odpłatną i działalność nieodpłatną (mówi o tym Dział II - „Działalność pożytku publicznego”, Rozdz. 1 „Działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego” w/w ustawy). W art. 7 czytamy:

„Działalnością nieodpłatną pożytku publicznego jest świadczenie na podstawie stosunku prawnego usług, za które organizacja pozarządowa oraz podmioty, wymienione w art. 3 ust. 3, prowadzące tę działalność nie pobierają wynagrodzenia”. Natomiast w art. 8 czytamy:

„1. Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest działalność w zakresie wykonywania zadań należących do sfery zadań publicznych w ramach realizacji przez organizację pozarządową oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 celów statutowych, za którą pobiera wynagrodzenie. Dzia-

łalnością odpłatną pożytku publicznego jest również sprzedaż towarów lub usług wytworzonych lub świadczonych przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych, a także sprzedaż przedmiotów darowizny na cele prowadzenia działalności pożytku publicznego.

Dochód z działalności odpłatnej organizacji mającej status organizacji pożytku publicznego służy wyłącznie realizacji zadań należących do sfery zadań publicznych lub celów statutowych stowarzyszenia.”

Niezmiernie ważne jest, aby wpisując w statucie działania, dzięki którym będziemy realizować cele statutowe, podzielić je na te, które realizować będziemy jako działalność odpłatną i te, które realizować będziemy, prowadząc działalność nieodpłatną.

W przypadku fundacji (analogicznie do stowarzyszeń) również występują dwie formy prowadzenia działalności gospodarczej, tj.:

1. Bezpośrednio - fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarze służącym realizacji jej celów. Prawo do prowadzenia działalności gospodarczej wynika z przepisów art. 5 ust 1 pkt. 5 Ustawy o fundacjach. Jedynymi kryteriami, wyznaczającymi prawne granice prowadzenia działalności gospodarczej są:

- a) zamiar prowadzenia działalności gospodarczej, który musi być określony w statucie,
- b) działalność gospodarcza musi być realizowana wyłącznie w rozmiarach, służących celom fundacji,
- c) wartość środków majątkowych, przeznaczonych na działalność gospodarczą, nie może być mniejsza niż 1000 zł.

Podobnie, jak w przypadku stowarzyszenia, prowadzenie działalności gospodarczej podlega regulacji w odrębnych przepisach, tj. Ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U.07.155.1095.

Zgodnie z przepisami Ustawy o fundacjach i Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w każdym, dopuszczalnym przez prawo, zakresie. Statut fundacji powinien przewidywać możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez fundację, określać zakres i przedmiot działalności gospodarczej fundacji. Przedmiot działalności określona jest na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Obowiązkowe jest zgłoszenie przez fundację faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej do Krajowego Rejestru Sądowego w celu dokonania wpisu fundacji do rejestru przedsiębiorców. Zgłoszenia dokonuje się na formularzu KRS-WM. Obecnie zgłoszenie faktu rozpoczęcia działalności gospodarczej podlega opłacie.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, dochód z działalności gospodarczej fundacji służy realizacji celów statutowych.

2. Pośrednio - analogicznie, jak w przypadku stowarzyszeń, fundacja, bez zgłoszenia działalności gospodarczej, może prowadzić:
- a) Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ)
  - b) Centrum Integracji Społecznej (CIS)
  - c) Klub Integracji Społecznej (KIS)

VI Funkcjonowanie przedsiębiorstwa społecznego przy spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością

1. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółka akcyjna.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może zostać utworzona w każdym celu prawnie dopuszczalnym, chyba że ustawa stanowi inaczej. Cel dozwolony przez prawo to cel, który nie jest przez prawo zakazany, jak również cel, który nie zmierza do obejścia przepisów prawa. Biorąc pod uwagę cechy przedsiębiorstwa społecznego należy wskazać, iż cel społeczny spółki powinien być nadrzędnym wobec przedmiotu jej działalności, stanowiącego niejako konkretyzację tego celu i wskazującego, jakie działania spółka zamierza podejmować, by cel został zrealizowany.

W przepisach wskazuje się trzy rodzaje celów, dla których może zostać utworzona spółka z o.o., a mianowicie:

- cele zarobkowe,
- inne cele gospodarcze, czyli cele gospodarcze niemające charakteru zarobkowego,
- cele niegospodarcze.

Przepisy prawa dopuszczają możliwość prowadzenia działalności w formie spółki z o.o., która będzie posiadać cele społeczne, wyodrębnione od działalności gospodarczej od przedmiotu działalności (sensu stricto działalności gospodarczej). Można przyjąć, iż spółka z o.o., może mieć cele podobne do celów realizowanych przez organizację pozarządową tj. stowarzyszenie lub fundację. Dotyczy to głównie celów, na jakie przeznaczony jest wypracowany zysk.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, zgodnie z obowiązującymi przepisami, może ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego. Wy-

nika to z przepisów art. 3 ust 2 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U.03.96.873. Inną, nierozstrzygniętą kwestią jest to, czy taki status otrzymała. W Polsce nie ma jeszcze w tym względzie precedensu - żadna spółka takiego statusu jeszcze nie otrzymała.

Spółka z o.o. jest osobą prawną. Ze względu na występowanie wspólników zaliczana jest do korporacji czyli struktur, w ramach których występują członkowie (wspólnicy). Wspólnicy, będący stronami tych stosunków, stanowią podstawowy element ustroju spółki. O korporacyjnym charakterze spółki świadczy również to, że wspólnicy wyposażają spółkę w majątek (określona, niezbędna do założenia spółki wysokość kapitału to 5000 zł), a wnosząc wkłady, decydują o treści umowy spółki, która stanowi podstawę organizacji i funkcjonowania spółki. Wspólnicy kształtują jej działalność, wpływają na funkcjonowanie spółki oraz decydują o jej istnieniu. Wszyscy wchodzi w skład organu spółki - zgromadzenia wspólników. Należy do niego podejmowanie uchwał w najważniejszych, tzw. konstytucyjnych dla spółki sprawach.

Spółki z o.o. mogą być tworzone przez jedną lub więcej osób. Kodeks spółek handlowych nie określa przy tym, kto może być wspólnikiem takiej spółki. Należy przyjąć, że wspólnikiem może być każdy podmiot prawa, wyposażony w zdolność prawną. Wspólnikami mogą być osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne, niebędące osobami prawnymi.

Spośród osób prawnych wspólnikami spółki z o.o. mogą być jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa państwowe, spółki akcyjne, spółki z o.o., fundacje, stowarzyszenia. Stowarzyszenia zwykłe, takie, które nie posiada osobowości

prawnej ani podmiotowości prawnej, nie może być współnikiem spółki z o.o. Wspólnikami spółki z o.o. mogą być również osoby nieposiadające obywatelstwa polskiego. Mogą to być osoby fizyczne, mające miejsce zamieszkania za granicą, osoby prawne z siedzibą za granicą i jednostki organizacyjne, niebędące osobami prawnymi, posiadające zdolność prawną.

Analizując powyższe, można w przypadku spółki z o.o., skonstruować statut oraz układ kapitałowy – udziałowy w taki sposób, aby były spełnione wszystkie warunki przedsiębiorstwa społecznego. Należy tu zastosować podobne rozwiązanie, jak w przypadku jednoosobowych spółek Skarbu Państwa lub spółek samorządowych. Spółka z o.o., może spełniać wymogi przedsiębiorstwa społecznego w przypadku, gdy jedynym udziałowcem jest stowarzyszenie lub fundacja, a zapisy statutu spółki określają jej cele społeczne.

VII Podstawowe informacje - prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego

Chcąc powołać przedsiębiorstwo społeczne musimy pamiętać, że jest to związane ze spełnieniem niezbędnych wymogów, wynikających z odrębnych przepisów prawnych. Przedsiębiorstwo społeczne może działać tylko w formie osoby prawnej, stąd niezależnie od tego, na podstawie jakich przepisów je powołujemy, czy ustawy o stowarzyszeniach, fundacjach, spółdzielniach w tym spółdzielniach socjalnych czy spółkach kapitałowych, rejestrujemy je na podstawie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym.

Etapy tworzenia przedsiębiorstwa społecznego:

1. Podstawowym elementem w tworzeniu przedsiębiorstwa społecznego jest określenie celów społecznych oraz zdefiniowanie ich w formie statutu (w przypadku stowarzyszenia, fundacji lub spółdzielni) lub umowy - w przypadku spółek kapitałowych. Jest to element niesformalizowany i każdorazowo ustalany indywidualnie.
2. Powołanie najważniejszych organów przedsiębiorstwa społecznego, takich jak:
  - walne zgromadzenie członków w przypadku stowarzyszenia lub spółdzielni,
  - walne zgromadzenie udziałowców w przypadku spółek kapitałowych,
  - zgromadzenie fundatorów lub fundatora w przypadku fundacji.
Zarząd jest organem wykonawczym, odpowiedzialnym za bieżącą działalność, występującym w każdej formie prawnej przedsiębiorstwa społecznego.
  - Radę nadzorczą tylko w przypadku spółek kapitałowych i spółdzielni w tym spółdzielni socjalnych. Organ ten nie występuje w stowarzyszeniach.
  - Komisję Rewizyjną – występuje głównie

w stowarzyszeniach nie występuje w spółdzielniach i spółkach.

3. Zgłoszenie przedsiębiorstwa społecznego do Krajowego Rejestru Sądowego w zależności od formy prawnej na odpowiednich drukach i niezbędnych załącznikach.
4. Zgłoszenie po zarejestrowaniu przedsiębiorstwa społecznego do GUS w celu nadania numeru statystycznego REGON. Istnieje możliwość zgłoszenia spółki do GUS przed formalnym zarejestrowaniem w KRS, gdyż po sporządzeniu umowy spółki powstaje podmiot - spółka w organizacji. Spółka już na tym etapie ma możliwość uczestniczenia w obrocie gospodarczym.
5. Zgłoszenie do Urzędu Skarbowego właściwego ze względu na siedzibę przedsiębiorstwa społecznego w celu nadania numeru identyfikacji podatkowej NIP.
6. Uzyskanie konta bankowego. Niezbędny jest KRS, statut, Regon i numer identyfikacji podatkowej NIP.

VIII Prowadzenie działalności statutowej i integracyjnej przedsiębiorstw społecznych

Jedną z podstawowych cech przedsiębiorstwa społecznego jest wyznaczenie przez przedsiębiorstwo celów społecznych. Cele te mają pierwszeństwo przed maksymalizacją zysku i są wpisane w działalność statutową przedsiębiorstwa społecznego. Bardzo często działalność ta to działania integracyjne członków przedsiębiorstwa ze społecznością lokalną.

Określając cele społeczne przedsiębiorstwa społecznego należy posilkować się ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz U 2003 nr 96 poz 873) w art. 4, 24 określa pola pożytku publicznego:

1. Pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
2. Zapewnienia zorganizowanej opieki byłym żołnierzom zawodowym, którzy uzyskali uprawnienie do emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej, inwalidom wojennym i wojskowym oraz kombatantom;
3. Działalności charytatywnej;
4. Podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
5. Działalności na rzecz mniejszości narodowych;
6. Ochrony i promocji zdrowia;
7. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych;
8. Promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
9. Upowszechniania i ochrony praw kobiet oraz działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
10. Działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;

11. Działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
12. Nauki, edukacji, oświaty i wychowania;
13. krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży;
14. Kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji;
15. upowszechniania kultury fizycznej i sportu;
16. Ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
17. Porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym;
18. Upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa;
19. Upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
20. Ratownictwa i ochrony ludności;
21. Pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
22. Upowszechniania i ochrony praw konsumentów;
23. Działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społecznościami;
24. Promocji i organizacji wolontariatu;
25. Działalności wspomagającej technicznie, szkoleniowo, informacyjnie lub finansowo organizacje pozarządowe.

Do celów wymienionych w ustawie należy dopisać działania na rzecz społeczności lotnej, w której umieszczone jest przedsiębiorstwo społeczne uwzględniając jego rozwój i integrację.

W przypadku spółdzielni socjalnych, Ustawa określa jaką działalność prowadzą spółdzielnie w sferze realizacji działań społecznych; społecznej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć dzia-

łania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu.

Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalności społecznie użytecznej w sferze zadań publicznych, określonych w Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W art. 10.1 Ustawy o spółdzielniach socjalnych ustawodawca zobowiązuje spółdzielców, aby nadwyżkę bilansową przeznaczyć w wysokości nie mniejszej niż 40 % na społeczną i zawodową reintegrację członków spółdzielni.

Zarówno stowarzyszenia, jak i fundacje, będące przedsiębiorstwami społecznymi, a także spółdzielnie socjalne i inne podmioty ekonomii społecznej, wybierając cele społeczne, które chcą realizować nie mogą nie docenić roli społeczności lokalnej, w której istnieją. Przedsiębiorstwa społeczne działają na zasadach wspólnotowych, gdzie nadrzędną wartością jest solidaryzm społeczny. Ważne jest, aby członkowie przedsiębiorstwa społecznego skupiali się nie tylko na rozwiązywaniu problemów własnych i swoich rodzin, a nawet problemów większej grupy społecznej. Konieczne jest bowiem otwarcie się na całą społeczność lokalną, w jakiej przedsiębiorstwo społeczne funkcjonuje. Daje to przedsiębiorcom społecznym nie tylko nowe perspektywy rozwoju ekonomicznego, ale także poprzez zdefiniowanie i próbę rozwiązania wspólnych problemów, nadaje im miano aktywnych obywateli i naturalnych liderów społecznych w danej społeczności lokalnej. Tworzenie wspólnych koalicji i partnerstw lokalnych, często mających charakter spontaniczny i niesformalizowany, pozwala na wyjście z kręgu jednej grupy społecznej. Jak słusznie zauważyła s. Małgorzata Chmielewska, propagatorka ekonomii społecznej „ubodzy nie zrobią interesu współpracując tylko z ubogimi”. Trudno mówić o prawdziwej integracji społecznej, gdy

osoby wykluczone społecznie pozostają cały czas w swojej grupie społecznej, w enklawach ubóstwa, nawet jeżeli są one wspierane programami pomocowymi. Podjęcie współpracy sąsiedzkiej z różnymi instytucjami oraz miejscowym biznesem, daje realną szansę na rozwiązanie problemów społeczności lokalnej, a przedsiębiorcom społecznym pozwala na wejście na rynek wzajemnej wymiany dóbr i usług. Przystają oni być biernymi klientami systemu pomocy społecznej, a stają się aktywnymi twórcami i liderami środowisk lokalnych.

IX Przedmiot działalności przedsiębiorstwa społecznego

Najczęściej przywoływane w kontekście działalności przedsiębiorstw społecznych są kompetencje w dziedzinie działań reintegracyjnych i prozatrudnieniowych. Ale należy tu przede wszystkim przywołać rolę i skalę, jaką odgrywają stowarzyszenia tzw. samopomocowe. Ze stowarzyszeniami samopomocowymi mamy wtedy do czynienia, gdy realizują zadania, które są bezwzględnie skierowane do swoich członków lub do środowisk na rzecz, których takie stowarzyszenia działają.

Doskonałym przykładem jest Stowarzyszenie Integryjne Wspólnoty Barka. Członkami są głównie mieszkańcy domu wspólnoty w Chudobczycach. Stowarzyszenie prowadzi działalność statutową dom dla 70 osób bezdomnych. Prowadzona działalność służy głównie na utrzymanie domu, zabezpieczenia podstawowych funkcji mieszkaniowych, wyżywienia, ubioru, lekarstw. Stowarzyszenie prowadzi działania reintegracji społeczno - zawodowej swoich mieszkańców polegającą na powrocie do pełnienia funkcji społecznych i obywatelskich, jakie jest udziałem każdego z obywateli, niedotkniętych bezdomnością, bezrobociem, wykluczeniem społecznym i ubóstwem. Wypracowane przez stowarzyszenie w formie przedsiębiorstwa społecznego

środki służą rozwojowi, działalności prozatrudnieniowej oraz reintegracyjnej.

Wsparcie realizowane jest poprzez:

- sporządzenie z osobami bezdomnymi Indywidualnego Planu Wychodzenia z Bezdomności
- udostępnienie wsparcia terapeutycznego
- umożliwienie udziału w grupie wsparcia dla osób bezdomnych
- zajęcia motywujące do podjęcia aktywności zawodowej, w Centrum Integracji Społecznej, czy też poprzez podjęcie zatrudnienia subsydiowanego, bądź zatrudnienia na wolnym rynku pracy
- umożliwienie spędzania wolnego czasu w sposób alternatywny do dotychczasowego - uruchomienie świetlicy dla członków Wspólnoty, w której mogą się oni spotykać, wspólnie omawiać swoje problemy, jak również wspólnie spędzić wolny czas.
- zapewnienie członkom wspólnoty dostępu do Internetu, co pozwala im na bieżąco poszukiwać i weryfikować oferty pracy.
- organizowanie warsztatów z zakresu ekonomii społecznej.

Celem dla wszystkich jest podniesienie szans na rynku pracy (od informacji, szkoleń i doradztwa poczynając, aż po bardzo zaawansowane i spersonalizowane formy wsparcia, np. takie jak job coaching) albo faktyczne zatrudnianie osób w formach tymczasowych lub stałych. Rynek pracy w Polsce podlega gwałtownym zmianom. Od spadku bezrobocia w roku 2008 do jego wzrostu w okresie obecnego kryzysu. Ciągłe pozostają bardzo liczne grupy osób, które nie są w stanie samodzielnie odnaleźć się na rynku. Dlatego potrzebne są przedsiębiorstwa społeczne, które wspomagałyby zatrudnienie specyficznych grup osób, np. osób młodych (w tym opuszczających domy dziecka), osób, które starają się godzić pracę z opieką nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi (np. chorującymi członkami rodziny), osób po 50. roku życia, a nawet seniorów, którzy często nie chcą zaniechać aktywności zawodowej i społecznej. Dotyczy to jednak w szczególności osób, które z powodu obiektywnie niższej wydajności pracy nie są w stanie konkurować na otwartym rynku (chodzi tu m.in. o osoby o różnym stopniu niepełnosprawności, długotrwale bezrobotne albo starsze). Spowodowanie, aby zostały zatrudnione, i utrzymanie ich w pracy wymaga wsparcia. Kompetencje przedsiębiorstw społecznych są tu nieocenione. Umiejętność i gotowość do zindywidualizowanej, całościowej pomocy podopiecznym odróżnia je w dużej mierze od wielu innych instytucji świadczących usługi na rynku pracy - w tym, w szczegól-

ności, od instytucji publicznych czy komercyjnych. Orientacja na misję i rzeczywista intencja trwałego rozwiązywania problemów daje im olbrzymią przewagę w tego rodzaju działaniach.

Przedsiębiorstwa społeczne działają w bardzo wielu sektorach. Głównie jest to jednak szeroko rozumiany sektor usług. Chodzi tu głównie o usługi skierowane na otwarty rynek, usługi wzajemne, ale także usługi o charakterze publicznym. Fakt dostarczania usług o charakterze publicznym jest czymś nowym w stosunku do tradycyjnego rozumienia ekonomii społecznej. Taką możliwość daje Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Niestety jeszcze w bardzo małym zakresie jest ona stosowana w praktyce w przypadku usług publicznych. Usługi publiczne mogą mieć bardzo różny charakter, ale przynajmniej dwie ich grupy (usługi społeczne oraz usługi techniczne) są szczególnie ważne dla przedsiębiorczości społecznej. Administracja publiczna czy samorządowa zamiast realizować swoje ustawowe zadania przez podległe jednostki, takie jak: jednostki budżetowe, czy zakłady budżetowe mogą je przekazać wraz z budżetem przedsiębiorstwom społecznym działającym przy organizacjach obywatelskich. Dotyczy to usług technicznych na rzecz miasta, ale także z zakresu rekreacji, sportu, edukacji, czy zdrowia. Mogą być tu takie działania, jak zlecenie prowadzenia domu kultury, który jest własnością gminy, ośrodków sportu, bibliotek. To istotny obszar działań przedsiębiorstw społecznych. Mogą one dotyczyć

np. utrzymywania zieleni miejskiej i innych prac porządkowych dotyczących mienia publicznego. Pokrewne temu są usługi związane ze zbieraniem odpadów, recykling i ich utylizacją. Przedsiębiorstwa społeczne mogą też organizować usługi transportowe zarówno dla osób niepełnosprawnych i niepełnych, jak i transport ogólnodostępny. Świetnym przykładem jest prowadzenie Centrów Integracji Społecznych przez stowarzyszenia lub fundacje. Stowarzyszenia realizują zadania publiczne związane z walką z bezrobociem. Mają wyjątkową skuteczność i to w przypadku zatrudnienia osób o najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy takich jak: osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne, osoby po zakładach karnych, bezdomne, obcokrajowcy, matki samotnie wychowujące dzieci, osoby starsze, z opuszczonych środowisk, itp.

Przykładem jest **Stowarzyszenie ETAP** działające na dużym osiedlu mieszkaniowym dzielnicy Piątkowo w Poznaniu. Tworzy miejsca pracy, a swoje statutowe działania kieruje do osób bezrobotnych, mieszkańców dużych dzielnic zagrożonych eksmisjami z powodu niepłacenia czynszów.

Stowarzyszenie ETAP powstało w listopadzie 2007 roku. Jednak jego członkowie jako pracownicy Stowarzyszenia Szkoła Barki im. H. Ch. Kofoeda od października 2006r. byli odpowiedzialni za zarządzanie i realizację programu Filii Centrum Integracji Społecznej na Piątkowie w Poznaniu. Filia po-

stała w odpowiedzi na apel, z jakim zwróciła się Poznańska Spółdzielnia Mieszkaniowa do Fundacji „Barka”, chcąc rozwiązać problemy swoich dłużników. Powstanie lokalnej Filii Centrum Integracji Społecznej miało na celu rozpoczęcie działań na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej mieszkańców Piątkowskich osiedli zagrożonych eksmisją i pogłębieniem sytuacji wykluczenia społecznego. Program Filii Centrum obejmował diagnozę społeczno – zawodową oraz bogatą ofertę aktywizującą. W trakcie prowadzenia działań okazało się, że osoby przystępujące do programu, poza pozostawianiem bez pracy, obciążone są wieloma innymi problemami, takimi jak uzależnienia, brak umiejętności społecznych, trudna sytuacja rodzinna, postawa bierności, przekonanie o braku perspektyw zawodowych, niskie kwalifikacje zawodowe. Wymagało to kompleksowej i profesjonalnej odpowiedzi ze strony zintegrowanego programu, a także zaangażowania pracowników wykraczającego znacznie poza zakres obowiązków. W 2008r rozpoczęło swoją działalność Centrum Integracji Społecznej Piątkowo przy Stowarzyszeniu ETAP. Osoby prowadzące zajęcia posiadają dogłębną znajomość specyfiki pracy z osobami pozostającymi bez zatrudnienia, biernymi zawodowo i dyskryminowanymi na rynku pracy. Posiadają doświadczenie w pracy z ponad 140 uczestnikami programu CIS (lata 2006 - 2010), którzy przeszli przez warsztaty i szkolenia zawodowe, korzystali z doradztwa zawodowego, poradnictwa psychologicznego, zorganizowanych staży i praktyk zawodowych w miejscach pracy. Osoby kluczowe były odpowiedzialne za zarządzanie Centrum: opracowanie programu działania, zatrudnienie pracowników, organizację pracy, stronę finansową. Stowarzyszenie ściśle współpracuje z lokalnymi instytucjami, lokalnymi podmiotami ekonomii społecznej, które rekomendują jej działania i deklarują współpracę.

Obecnie w Centrum Integracji Społecznej Piątkowo swoją nową drogę zawodową próbuje odnaleźć ponad 70 uczestników.

Program reintegracji społeczno-zawodowej trwa

rok a w swojej ofercie Centrum ma obecnie 4 warsztaty zawodowe: budowlany, ogrodniczy, porządkowy oraz opieki nad osobą starszą i niepełnosprawną. O skuteczności programu prowadzonego przez Centrum świadczą m.in.: powstałe spółdzielnie socjalne: „Tajemniczy Ogród”, „OGRO-BUD”, „Tamaryszek”, „Właśnie my”, a także dobrze funkcjonujące partnerstwa z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w Poznaniu oraz z Poznańską Spółdzielnią Mieszkaniową. Ponadto partnerami Stowarzyszenia są także lokalne szkoły, przedszkola, Urząd Miasta Poznania, Samorząd Pomocniczy Miasta Poznania Os. Jana III Sobieskiego oraz Caritas przy Parafii Miłosierdzia Bożego na Osiedlu Jana III Sobieskiego. Partnerzy pomagają w zdobywaniu zleceń zarówno dla warsztatów jak i dla nowopowstałych spółdzielni socjalnych.

Usługi z zakresu działalności pożytku publicznego

Mogą to być usługi edukacyjne, np. prowadzenie przedszkola czy szkoły, ale także różne formy kształcenia ustawicznego oraz edukacji nieformalnej. Czasem działalność edukacyjna sama w sobie ma charakter ekonomiczny, czasem zaś przedsiębiorstwo społeczne wykorzystane jest jako źródło dodatkowych środków na tego rodzaju działania. Przedsiębiorstwa społeczne mają też szczególnie duży potencjał, jeśli chodzi o działania w obszarze szeroko rozumianych usług społecznych - są to zarówno te usługi, które nie konkurują na rynku (np. schroniska dla bezdomnych), ale i te, w których konkurencja taka się pojawia (chodzi o konkurowanie zarówno o środki publiczne, jak i o samych konsumentów), np. usługi opiekuńcze świad-

czone w domu oraz prowadzenie różnego rodzaju instytucji opiekuńczych. Pokrewne temu są działania w obszarze szeroko rozumianej służby zdrowia. Mowa tu przede wszystkim o personelu pomocniczym, który byłby w stanie odciążać wykwalifikowany personel - lekarzy i pielęgniarki. Specyficzną grupę usług tworzą też działania na rynku usług pracy, tj. informacja, pośrednictwo, szkolenia, staże etc.

Usługi o charakterze wzajemnym.

Mogą to być zarówno przedsięwzięcia działające w obszarze rynku, jak i konkurencyjne właśnie ze względu na swój wzajemnościowy charakter, np. ubezpieczenie wzajemne (Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych), usługi finansowe (Stowarzyszeniowe Kasy Pożyczkowo Kredytowe, Fundusze Poręczeniowo - Gwarancyjne), usługi mieszkalnictwa (Stowarzyszenia budujące osiedla dla osób mniej zasobnych lub osób będących uczestnikami działań reintegracyjnych), usługi zdrowotno-opiekuńcze, społeczne przedsiębiorstwa świadczące usługi telefoniczne etc. Wzajemność jest - obok solidarności - podstawowym filarem ekonomii społecznej. Wzajemność jako specyficzna kompetencja przedsiębiorstw społecznych w wielu wypadkach generuje również wartość dodaną przedsięwzięcia, co wpływa na wzrost kapitału społecznego środowiska, w którym przedsiębiorstwo społeczne funkcjonuje.

Usługi na otwartym rynku.

Na koniec wymienić trzeba przykłady usług kierowanych na otwarty rynek (dotyczy to w dużym stopniu spółek non for profit, w mniejszym stopniu stowarzyszeń lub fundacji). Szczególnie interesujące są jednak działania przedsiębiorstw (w tym szczególnie spółek non for profit), które dostarczając takich właśnie usług, dają jednocześnie pracę specyficznym "trudno zatrudnialnym" grupom osób. Wśród tego rodzaju usług w szczególności wymienić trzeba usługi budowlano-remontowe, usługi turystyczne, hotelarskie, usługi w dziedzinie sprzą-

tania, czy ochrony mienia, usługi gastronomiczne (np. catering), a także usługi w dziedzinie informatycznej i różnych form telepracy.

Za bardzo dobry przykład może posłużyć spółka non for profit - **Przedsiębiorstwo społeczne „Barki”**. Prowadzi **Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy w Orzechowie Morskim**, położony w odległości 6 km od Ustki, na trasie Ustka – Rowy, 150 m od morza. Położenie obiektu zapewnia miłośnikom aktywnego wypoczynku ciekawe szlaki piesze i rowerowe, przebiegające przez tereny najbardziej charakterystyczne pod względem przyrodniczo – krajobrazowym. Urozmaicona, bardzo ciekawa linia brzegowa z wieloma wzniesieniami gwarantuje wypoczynek w formie spacerów oraz plażowanie.

Domki kempingowe 3 i 4 osobowe wyposażone są w umywalkę, lodówkę, czajnik bezprzewodowy. Każdy domek składa się z 2 pokoi i aneksu kuchennego. Teren ośrodka jest w całości ogrodzony, z parkingiem samochodowym. Do dyspozycji gości ośrodek udostępnia: plac rekreacyjny, plac zabaw dla dzieci, świetlicę z możliwością uprawiania gier (gry zręcznościowe, stół do tenisa stołowego). Organizowane są różnego rodzaju imprezy okolicznościowe: spotkania integracyjne, zielone szkoły, obozy sportowe, wyjazdy szkoleniowe, wycieczki, zjazdy absolwentów, zabawy.

Dostarczanie dóbr publicznych i rozwój wspólnot lokalnych.

Sektor przedsiębiorstw społecznych ma specjalne kompetencje w wytwarzaniu dóbr publicznych, czyli takich, z których korzystać mogą wszyscy - i nie muszą o nie konkurować. W szczególności dotyczy to działań w sferze ochrony środowiska, ochrony lokalnych tradycji, bezpieczeństwa publicznego, czyli obszarów, które mają olbrzymi wpływ na ogólną jakość życia mieszkańców. Przedsiębiorstwa społeczne mogą też okazać się przydatne w działaniach dotyczących szeroko rozumianej ochrony zabytków i dóbr kultury. Mogą zarówno dbać o utrzymanie zabytków, jak i same prowadzić różnego rodzaju instytucje kultury, np. teatr, muzeum, bibliotekę miejską. Ważnym elementem ekonomii społecznej są też zadania w zakresie ekologii, i to w wielu obszarach - od działań na rzecz bioróżnorodności, rozwoju obszarów o ograniczonych możliwościach inwestycyjnych (obszary chronione), po poszukiwanie nowatorskich rozwiązań dotyczących m.in. odnawialnych źródeł energii. W sytuacji, gdy coraz większe znaczenie ma rozwój w oparciu o zasoby własne (kapitał ludzki i kapitał społeczny), praca na rzecz szeroko rozumianego rozwoju społeczności lokalnych staje się jedną z podstawowych form działalności gospodarczej, gdzie zysk liczony jest przede wszystkim w efektach odczuwalnych przez całą wspólnotę. Formy te są szczególnie użyteczne przy rewitalizacji czy sze-

rzej rozumianej aktywizacji lokalnej.

Działalność handlowa i produkcyjna.

Działalność handlowa przedsiębiorstw społecznych może dotyczyć zarówno dóbr wytwarzanych przez same przedsiębiorstwa społeczne, jak i pośrednictwa w sprzedaży dóbr wytworzonych przez innych (np. towarów w ramach tzw. sprawiedliwego handlu lub też towarów uzyskanych z różnego rodzaju darowizn krajowych lub zagranicznych), z której dochód przeznaczony jest na cele społeczne. Przedsiębiorstwa społeczne mogą też podejmować działalność produkcyjną. Ciekawym przykładem jest tworzenie przedsiębiorstw społecznych w formie spółek non for profit z udziałem samorządu.

Przykładem może służyć przedsiębiorstwo utworzone przez stowarzyszenia lokalne i samorząd w Kwilczu. Tworzy miejsca pracy w układzie partnerstwa społeczno – prywatno- publicznego. Zakład wykonuje określone produkty pod zlecenia wielkiego, światowego koncernu motoryzacyjnego. Obecnie szyta jest odzież robocza dla pracowników koncernu oraz trwają przygotowania do wykonywania drobnych elementów metalowych dla przechowywania i transportu części samochodowych. Zatrudnienie w pierwszym okresie znajdzie 10 osób. Jakość produktu jest każdorazowo sprawdzana przez pracowników koncernu. Praca w zakładzie nie jest docelowa, ale ma służyć przygotowaniu osób do rynku pracy z grupy osób w najtrudniejszej sytuacji. Spółka w swoich zapisach kieruje wypracowane zyski na rozwój zakładu oraz na cele budowania kapitału społecznego społeczności lokalnej i nie jest wypłacana udziałowcom. Przedsiębiorstwo Społeczne - Diakonijna spółka zatrudnienia sp. z o.o. w Kwilczu powstało z inspiracji i wieloletniej współpracy niemieckiej fundacji Wohnen und Beraten z polskimi organizacjami obywatelskimi – głównie Fundacją Pomocy Wzajemnej „Barka” od dwudziestu lat, Stowarzyszeniem Dla Ludzi i Środowiska, gminą Ewangelicko-Augsburską w Poznaniu oraz Gminą Kwilcz.

Jest to **przedsięwzięcie o charakterze modelowym**, którego celem jest kształcenie zawodowe i nabywanie kwalifikacji przez osoby wywodzące się ze środowisk dotkniętych długotrwałym bezrobociem, niepełnosprawnością, uzależnieniem czy bezdomnością. Przygotowanie zawodowe połączone jest z integracją społeczną i zatrudnieniem. Towarzyszy temu **cel ponadnarodowy** – wnoszenie wkładu w polsko-niemieckie porozumienie i pogłębienie integracji europejskiej. Przedsięwzięcie ma charakter spółki użyteczności publicznej i wzorowane jest na funkcjonujących w Niemczech tego typu przedsiębiorstwach oraz modelach przedsiębiorstwa społecznego wypracowanych przez Fundację „Barka”.

Udziałowcy spółki: Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”, Gmina Ewangelicko-Augsburska, Stowarzyszenie Dla Ludzi i Środowiska oraz Gmina Kwilcz

Te podmioty związane są umową współpracy z Fundacją Wohnen und Beraten, która przekazała kapitał zakładowy dla spółki.

Działalność przedsiębiorstwa jest związana z kształceniem praktycznym osób pozostających bez pracy – długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, osób po 45 roku życia pozostających bez pracy.

Fundacja Wohnen und Beraten wspiera projekt w zakresie zbytu, zapewnienia jakości, kontroli i pomocy w kształceniu kadry w swoim przedsiębiorstwie Diakonische Betriebe Kästorf (DBK) w Niemczech. DBK współpracuje z firmą Volkswagen i te doświadczenia przenosi do Diakonijnej Spółki Zatrudnienia.

Kapitał spółki

800.000 zł – wkład fundacji Wohnen und Beraten – darowizna z przeznaczeniem na kapitał założycielski spółki, 24300 zł – Urząd Gminy Kwilcz – wkład udziałów - budynek o powierzchni 900 m kw. do remontu.

Dzięki utworzeniu Diakonijnej Spółki Zatrudnienia powstaje model zawodowej i społecznej integracji osób niepełnosprawnych i społecznie wykluczonych. Istotą projektu jest znalezienie praktycznych rozwiązań, których efekty mają długofalowy charakter, bezpośrednio łączące kształcenie z zatrudnieniem.

Dzięki możliwości ewaluacji, odpowiedniej dokumentacji i komunikacji, model będzie mógł być przenoszony w inne, dotknięte podobnymi problemami regiony, a dzięki osiągniętym kwalifikacjom i nabytym wykształceniu, osoby zatrudnione w spółce uzyskają kompetencje pozwalające na pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Teoretycznie może to dotyczyć każdej dziedziny (wystarczy wspomnieć o działaniach tradycyjnych spółdzielni produkcyjnych, rzemieślniczych, rolniczych, itd.), szczególne jednak miejsce zajmują tu przedsiębiorstwa zatrudniające specyficzne kategorie osób “trudno zatrudnialnych”. W tym przypadku chodzi szczególnie o te rodzaje produkcji, które z różnych powodów należą do kategorii produkcji “pracochłonnej”, niekoniecznie technologicznie zaawansowanej. Dotyczy to zatem dziedzin takich, jak np. produkcja mebli, szycie i naprawa odzieży, produkcja różnego rodzaju gadżetów, a także różnych form rękodzieła (w szczególności artystycznego). Szczególną grupę stanowi produkcja żywności - zwłaszcza żywności specyficznej, a zatem albo produktów regionalnych, albo żywności ekologicznej (organicznej,

tw. zdrowej żywności). Przykładem mogą tu być Gospodarstwa Ekologiczne Fundacji Pomocy Wzajemnej Barka w Chudobczycach, Marszewie i Władysławowie działające w formie przedsiębiorstw społecznych dając zatrudnienie osobom mieszkającym w domach dla bezdomnych oraz lokalnej społeczności, mieszkańców wiosek – tzw. po PGR - owskich.

MODELOWA FARMA EKO i PRO-KLIMATYCZNA W CHUDOBCZYCACH GMINA KWILCZ oraz w filiach w Marszewie i Władysławowie gmina Lwówek Wielkopolski

Projekt modelowej farmy eko i pro-klimatycznej przygotowany jest w aktualnie budowanym partnerstwie publiczno-prywatnym. Wśród partnerów znajdują się organizacje, instytucje publiczne i osoby prywatne, m.in. partnerzy z USA („Animal Welfare Instytut”), farmerzy holenderscy, Związek Owczarzy Francuskich, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, Urząd Gminy Kwilcz, Urząd Gminy Lwówek Wlkp., Starostwo Powiatu Międzychodzkiego, Starostwo Powiatu Nowy Tomyśl, oraz Stowarzyszenie Integracyjne Wspólnot, Fundacja Edukacji Ekologicznej i Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”. Dla realizacji i tego projektu planowana jest „spółka publiczno-prywatna non-profit” z udziałem większości powyższych partnerów.

Gospodarstwo edukacji ekologicznej w Chudobczycach posiada 445 ha użytków rolnych po byłym PGR-ze, w tym: 425,53 ha gruntów rolnych. W październiku 2003 r. gospodarstwo otrzymało certyfikat AgroBioTestu na uprawy ekologiczne. Fundacja „Barka” jest właścicielem 60 ha gruntu oraz zespołu pałacowo - parkowego i Ośrodka nad Jeziorem. Pozostałe grunty rolne, wraz z zabudowaniami gospodarczymi, są dzierżawione od Agencji Rolnej Skarbu Państwa na podstawie umowy dzierżawy z dnia 4 października 1999 r. na czas nieokreślony. W gospodarstwie prowadzone są następujące uprawy ekologiczne: żyto, jęczmień jary, mieszanka zbożowa, ziemniaki jadalne, trawa nasienna, tulin słodki, Inianka, gorczyca, lucerna, wiesiołek, łąki na gruntach ornych, łąki, pastwiska oraz 2 ha sadu starych odmian drzew owocowych. Ze względu na powtarzające się susze, planowane jest zbudowanie systemu melioracyjno-nawadniającego

oraz poprawa struktury zdegradowanej gleby po byłym gospodarstwie państwowym poprzez nawożenie organiczne (zakup humusu, itp).

W gospodarstwie prowadzone są następujące kierunki produkcji ekologicznej:

- stado owiec rasy białej Masywu Centralnego, 309 szt. (owce zakupione zostały od farmerów francuskich - odnowione 2009 r.),
- stado kóz rasy barwnej uszlachetnionej, 75 szt.,
- stado trzody chlewnej rasy złotnickiej pstrej, 125 szt.,
- stado kur rasy zielononóżka, 250 szt.,
- produkcja warzyw pod folią, 2 folie,
- produkcja warzyw gruntowych, 1 ha,
- produkcja jabłek z drzew tradycyjnych, 4,29 ha.

Planowany jest dalszy rozwój stada owiec w oparciu o zakupione w tym roku we Francji nowe stado w liczbie 300 matek i 8 tryków, wybranych spośród najlepszych sztuk z rasy BMC przez Związek Rolników Francuskich. Docelowo, stado podstawowe będzie liczyć 600 owiec, przy produkcji 1100 sztuk jagniąt. Stado kóz zostanie wzbogacone przez zakup kóz rasy holenderskiej białej i kozła nubijskiego, we współpracy z farmerami holenderskimi, zajmującymi się produkcją ekologiczną. Planowane jest utrzymanie stada podstawowego na poziomie 120 kóz mlecznych. Produkcja mleka koziego będzie w całości przetwarzana na sery i produkty nabiałowe. Planowana jest rozbudowa stada trzody chlewnej rasy złotnickiej pstrej do poziomu 20 sztuk macior i dwóch knurów, prowadzonej w czystości rasy i w oparciu o wychów pastwiskowy. Cała produkcja będzie przetwarzana, włącznie z ubojem (ubojnia szwedzka). Stado kur zielononózek zostanie podniesione do poziomu 500 sztuk, dla których będzie zaadaptowane nowe pomieszczenie i wybieg. Sprzedaż jaj i innych przetworów będzie oparta o centrum sprzedaży w Poznaniu, przy ul. Dąbrowskiego.

Planowany jest zakup bydła rasy mięsnej w celu odtworzenia stada podstawowego, liczącego 30 sztuk. Rozwinięta zostanie hodowla koni rasy Konik Polski. Obecne stado zostanie powiększone z 3 sztuk do 10. Prowadzona będzie hipoterapia i nauka jazdy na koniach. Do kompleksu ekologicznego w Chudobczycach będą podłączone dwa pozostałe gospodarstwa ekologiczne, funkcjonujące w ścisłej współpracy, których właścicielem jest Fundacja Pomocy Wzajemnej „Barka”, tj. gospodarstwo ekologiczne w Marszewie oraz gospodarstwo ekologiczne we Władysławowie.

Działalność gospodarcza podmiotów ekonomii społecznej i ich konkurencyjność na rynku nie wynika jedynie z możliwości otrzymywania dotacji, subwencji i ulg podatkowych. Atutem ekonomii społecznej jest obniżanie kosztów transakcyjnych, które dzięki wzajemnemu zaufaniu i współpracy

pozwalają obniżyć koszty działalności gospodarczej, co stanowi dla przedsiębiorstw społecznych szansę stania się równoprawnymi podmiotami gry rynkowej. Mogą tu posłużyć przykłady europejskie. W Niemczech w Wolzburgu dla utrzymania oczyszczalni ścieków powołano spółdzielnię rolników, która odprowadza oczyszczoną wodę na pola. Dzięki temu słabe rolnictwo tego regionu, ze względu na słabe ziemie, może przetrwać, dając rozwój mieszkańcom wsi. Na duńskiej wyspie mieszkańcy powołali przedsiębiorstwo społeczne, które postawiło Farmę Wiatraków. Dochód ze sprzedaży prądu służy mieszkańcom wyspy. Wyspa, która się wyludniała, teraz się zasiedla. Dzięki zyskom uzyskanym ze sprzedaży prądu powstają nowe przedsiębiorstwa społeczne, angażujące społeczność wyspy w formie miejsc pracy. Takich przykładów jest już bardzo dużo. Założyciel Fundacji Pomocy Wzajemnej „Barka”, Tomasz Sadowski uważa, że przedsiębiorczość społeczna jest częścią społecznej gospodarki. Społeczna Gospodarka Rynkowa jest zaś podstawą ustroju Polski - taki zapis widnieje w obowiązującej obecnie Konstytucji RP. Przedsiębiorczość społeczna powinna mieć pierwszeństwo w polityce gospodarczej Rządu i Samorządu. Powinna być podstawą realizacji celów publicznych i społecznych, winna mieć pierwszeństwo wobec działalności prywatnej. Obecnie obowiązujący ustrój kapitalistyczny, istniejący w świecie już od 250 lat, polegający na wolności gospodarczej, przyniósł światu olbrzymi rozwój gospodarczy i technologiczny. Niestety nie rozwiązał wszystkich problemów poszczególnych gospodarek. Największym problemem, z którym gospodarka oparta na kapitalizmie nie może sobie poradzić to bezrobocie, a z tym związane ubóstwo dotykające wiele grup społecznych. Przedsiębiorczość społeczna wychodzi temu naprzeciw. Idea społecznej gospodarki rynkowej opartej na przedsiębiorczości społecznej może być rozwiązaniem, które świat w dobie kryzysu światowego poszukuje.

BARKA

REGIONALNE CENTRUM
EKONOMII SPOŁECZNEJ